

**SHARQ MUTAFAIRLARIMIZNING ILMIY MEROSI ORQALI
O'QUVCHILARDA EKOLOGIK TARBIYANI
SHAKILLANTIRISHNING PEDAGOGIK TEXNOLOGIYALARI**

Namnagan davlat Universiteti

13.00.02 - Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)

I kurs tayanch doktorant

Baxriddinova Feruzabonu Ulug'bek qizi

ANNOTATSIYA: *Maqolamizda Bugungi kunda ta'lim-tarbiya jarayonlarida eng muhim tarbiya yo'nalishlaridan biri bo'lgan ekologik tarbiya eng muhim tarbiya masalasiga aylanib borayotganligi va yoshlarda ekologik savodxonlikni oshirishda tarixiy boy merosimizdan foydalanishning afzaliklari keltirib o'tolgan. Bu kabi manbalardan foydalanishda biz zamonaviy pedagogic texnologiyalarni ham uyg'unlashtira olishimiz lozim.*

KALIT SO'ZLAR: *Ta'lim-tarbiya, ekologik tarbiya, tirik oranizm, tabiiy resurslar, ilmiy-amaliy faoliyat, ekologik savodxonlik, inson omili, o'simlik va hayvonot dunyosi.*

ABSTRACT: *In our article, the fact that environmental education, which is one of the most important areas of education in educational processes, is becoming the most important educational issue today, and the advantages of using our rich historical heritage to increase environmental literacy among young people are mentioned. When using such resources, we should be able to combine modern pedagogical technologies.*

KEY WORDS: *Education, ecological education, living oranism, natural resources, scientific and practical activity, ecological literacy, human factor, flora and fauna.*

АННОТАЦИЯ: *В нашей статье рассматривается тот факт, что экологическое образование, являющееся одним из важнейших направлений воспитания в образовательном процессе, становится сегодня важнейшей*

Ta'limning zamonaviy transformatsiyasi

образовательной проблемой, а также преимущества использования нашего богатого исторического наследия для повышения экологической грамотности молодежи. упоминаются люди. Используя такие ресурсы, мы должны уметь сочетать современные педагогические технологии.

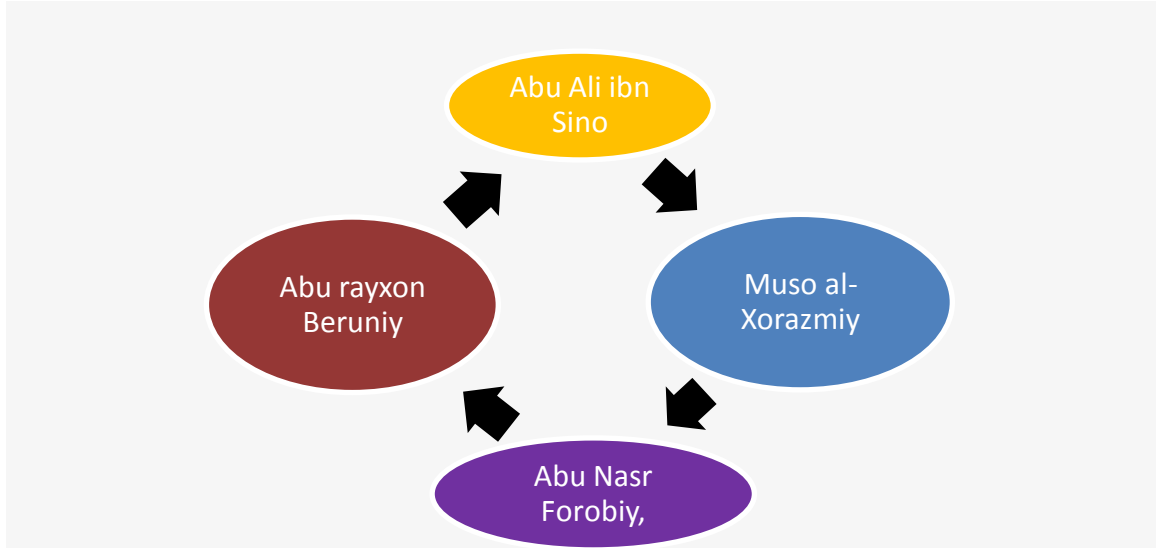
КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: *Образование, экологическое образование, живой организм, природные ресурсы, научная и практическая деятельность, экологическая грамотность, человеческий фактор, флора и фауна.*

Bugungi kunda ta'lim-tarbiya jarayonlarida eng muhim tarbiya yo'nalishlaridan biri bo'lgan ekologik tarbiya eng muhim tarbiya masalasiga aylanib bormoqda .

Biz o'quvchilarda ekologik tarbiya ko'nikmalarini shakillantirishda esa mutaffakirlarimizning boy tarixiy meros va arashlaridan ham o'rinli foydalana olishimiz lozim. Tirik organizmlar xayotining tashqi muhit bilan bog'liqligini o'rganish va taxlil qilish qadimdan ma'lum, bo'lgan va doim insonlarni tabiat qonunlarini o'rganish va ularga hurmatda bo'lishni talab qilgan. Antiq davrda yashagan faylasuflarning ilmiy izlanishlari, tabiat xodisalarini o'rganishlari va hayotiy vaziyatlarga tadbiiq etish yo'llarini izlashgan, asarlarida esa xayvonlarning turli instinktlari, baliqlar va qushlarning migratsiyalari, o'simliklarning tashki qiyofasi, tuproq va iqlim shiroitlari bilan bog'liqligi haqida ma'lumotlar keltirilgan.

Tadqiqotlarning metadologik asosi

VII-VIII asrlardagi ekologik ma'lumotlar tirik organizmlarni ayrim guruhlarini o'rganishga qaratilgandir.

O'rta asrlarda O'rta Osiyoda yashab ijod etgan olimlardan Muso al-Xorazmiy, Abu Nasr Forobiy, Abu rayxon Beruniy, Abu Ali ibn Sino va boshqalar o'z izlanishlari orqali ekologik fanlarini turli fan soxalari tarkibida rivojlanishiga katta hissa qo'shganlar. Ular hali ekologiya fani dunyoga kelmagan davrda tabiat va undagi muvozanat, o'simlik va hayvonot dunyosi, tabiatni e'zozlash haqidagi qimmatli fikrlarni aytganlar.

Buyuk alloma Muhammad Muso al-Xorazmiy(782-847 yy) 847-yilda "Kitob sur'at al-arz" nomli asarini yozgan. Unda dunyo oqeanlari, quruqlikdagi qit'alar, kutblar, ekvatorlar, cho'llar, tog'lar, daryo va dengizlar, ko'llar, o'rmonlar va undagi o'simlik va hayvonot dunyosi, shuningdek, boshqa tabiiy resurslar – Yerning asosiy boyliklari haqida ma'lumotlar keltirilgan.

O'rta Osiyo xalqlari ijtimoiy falsaviy fikrining eng yirik va mashxur vakillaridan Abu Nasr Forobiy(870-910 yy) ning ilmiy falsafiy merosi nihoyatda boy. Uning asarlarida tabiatshunoslik ilmi, ilmiy – amaliy faoliyat va xunarmandchilik masalalari yoritilgan. Forobiyning "Insoniyatning boshlanishi haqidagi kitob", "Hayvon a'zolari to'g'risida kitob" nomli asarlarida, shuningdek, "Odam a'zolarining tuzilishi" kabi asarlarida odam va hayvonlar ayrim a'zolarining tuzilishi, xususiyatlari va vazifalari haqida, ularning o'xshashligi va farqlari haqida dalillar va namunalar keltirilgan bo'lib tabiat xodisalarining ko'rinishlari va mohiyati aks etgan. Forobiy o'z ta'limotlarida tabiiy va inson qo'li bilan yaratiladigan narsalarni tabiiy va sun'iy toifalarga. U tabiiy narsalar tabiat

Ta'limning zamonaviy transformatsiyasi

tomonidan yaratilgan, degan xulosaga keladi. Inson omilining katta ekanligini, tabiiy va sun'iy tanlash hamda tabiatga ko'rsatiladigan boshqa ta'sirlarni atroflicha baxolash orqali inson omilga aloxida etibor qaratgan.

Taxlillar va natijalar:

Yuqorida tabiat xodisalarini va ularning tuzulishi turmush darajamizda aks etishiga qarab turlicha yondashuvlarni allomalarimizning fikr muloxazalarini ko'rishimiz mumkin. Tarixda yashab o'tgan o'z asarlarida tadqiqotlarida o'rgangan va bugungi kunda ham o'z axamiyatini yo'qotmagan fikrlarni o'rganish orqali biz yosjlarda tarbiyaning turli usullaridan va texnologiyalaridan foydalanishimiz mumkin. Misol keltiradigan bo'lsak fikrlarimizni asoslash uchun quyudaagi grafik organayzer orqali yoritamiz:

T/R	Sharq mutafakirlarimiz.	T/R	Fikrlari
1	Abu Nasr Forobiy	1	Hayvon a'zolari to'g'risida kitob, Odam a'zolarining tuzilishi,
2		2	
3		3	
4		4	
5		5	

Yuqorida keltirilgan jadvalga o'tilayotgan mavzu bo'yicha fikr muloxazalar ketirilida va shu mavzuga oid sharq mutaffakirlarimizning fikrlari yozgan asarlari ham aloxida o'rganiladi. Birinchi ustunga allomalarimiz ismlari, ikkinchi ustunga esa ularning asarlari mavzuga doir fikrlari keltiriladi. Bu orqali o'quvchi aniq tushuncha va nazmunga ega boladi, yakunida esa mustaqil fikr bildirib xulosa chiqara oladi.

Xulasa

Hozirgi zamonda ekologiyani yomonlashuviga insonlarni o'zlari sababchi bo'lib bormoqda. Qadimda odamlarni ekologik ta'lim tarbiya berishda diniy tomondan qarashlar bilan ham, ya'ni shu yo'l bilan qo'rqitish orqali ekologiyani

musaffoligini saqlashga erishganlar. Bu diniy qarashlardan sanab o`tdigan bo`lsak, suvga tupurma, suvga axlat tashlama, chiqindi suvlarni yerga to`kish gunoh bo`ladi degan fikrlarni aytib kelganlar. Lekin hozirda tupurish emas balki chiqindi quvurlarini to`g`ridan – to`g`ri oqizib qo`yibdilar. Insonlarni ong darajasi yani XXI asr intellektual asri va kompyuter ari deb atalayotgan bir paytda insonlarning ekologik madaniyatini ekologik ongini nahot oshirish qiyin bo`lsa. Agar biz shu vaziyatlarni oldina olmas ekanmiz ekologik vaziyat yana ham tang ahvolda qolaveradi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. A.To`xtaev Ekologiya. T., “O`qituvchi”., 1998y. Yu.Shodimetov Ijtimoiy ekologiyaga kirish. T., «O`qituvchi”, 1994y.
2. G.V.Stadnitskiy, A.I.Rodionov Ekologiya. Moskva., «Visshaya shkola”.,1988y. Sh.Otaboev, M.Nabiev Inson va biosfera. T., “O`qituvchi”, 1995y.
3. Аллабергенова, Д. К. О`рта Osiyolik allomalarning tabiat va ekologiya haqidagi fikrlari va hozirgi zamon / Д. К. Аллабергенова. — Текст : непосредственный // Образование и воспитание. — 2018. — № 3.1 (18.1). — С. 11-12. — URL: <https://moluch.ru/th/4/archive/94/2665/> (дата обращения: 14.11.2023).
4. Kamolova, A. O. Q. (2023). Pedagoglik kasbi boshqa hamma kasblarning poydevoridir. Science and Education, 4(5), 988-992.
5. Kamolova, A., & Ergasheva, G. S. Q. (2022). Yosh avlodni tarbiyalashda xalq pedagogikasini manbalarining o`rganishning o`rganishning ilmiy-nazariy asoslari. Science and Education, 3(12), 590-592.
6. Nishonova, M. Y., & Kamolova, A. O. (2021). O`SMIRLARGA HUQUQIY BILIM BERISHDA KEYS STADI TEXNOLOGIYASIDAN FOYDALANISH. Экономика и социум, (8 (87)), 42-45.
7. Kamolova, A. O. Q., & Husaynova, S. I. (2023). O`smirlar o`rtasida axloqsizlikni oldini olishda pedagogik faoliyatning o`ziga xos xususiyatlari. Science and Education, 4(2), 969-972.

8. qizi Kamolova, A. O. (2023). SINFDAN TASHQARI SPORT MASHG 'ULOTLARI ORQALI O 'QUVCHILARDA MILLIY G 'URUR, QADRYATLAR, UMUM INSONIY XIS TUYG 'ULARNI RIVOJLANTIRISH. Results of National Scientific Research International Journal, 2(8), 60-66.
9. Xalimjanovna, A. M. (2022). MANIFESTATIONS OF STRESS IN PROFESSIONAL ACTIVITY AND WAYS TO ELIMINATE IT. Galaxy International Interdisciplinary Research Journal, 10(11), 841-844.
10. АСРАНБАЕВА, М. ОСНОВНЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ И ФАКТОРЫ ПОДГОТОВКИ ДЕТЕЙ К СОЦИАЛЬНОЙ ЖИЗНИ В НЕПОЛНЫХ СЕМЬЯХ. УЧЕНЫЙ XXI ВЕКА Учредители: Общество с ограниченной ответственностью Коллоквиум, 43-45
11. Asranbaeva, M. X. (2020). IMPROVING MECHANISMS OF PREPARING CHILDREN FOR SOCIAL LIFE IN DISABLED FAMILIES. Theoretical & Applied Science, (12), 125-129.